

מא.

פרוטוקול מס' 3/41
 מישיבת ועדת הכספים
 מיום ב' י'ז בשבט תשי"ט - 26.1.59
 בשעה 11.00

השתתפו:חברי הועדה:

י. גורי - היו"ר
 י. אפרתי
 מ. אולמרט
 י. בדר
 א. בהיר
 ש. דייך
 א. הרצפלד
 א. יהן
 ק. כהנא
 י. ספיר
 ז. סוזאייב
 י. קרגמן
 מ. קלמר
 י.ש. רוזנברג

מוזמנים

פרופ' בקי - מנהל הלשכה לסטטיסטיקה
 מר סמיט - מטעם הלשכה לסטטיסטיקה
 מר סלביץ - מטעם הלשכה לסטטיסטיקה
 מר סלמוץ - מטעם האוצר

סדר-היום: מבנה האינדקס החדש

היו"ר י. גורי: אני פותח את הישיבה, ומקדם בברכה את פרופ' בקי ועוזריו, אשר יכניסו אותנו בסוד האינדקס ומבנהו החדש.

פרופ' בקי: ברשותכם, אמסור סקירה קצרה על החדושים שהוכנסו במדד החדש בהשוואה למדד הקודם.

ב-31.1.58 סיימה הועדה הצבורית את עבודת ההכנה של המדד החדש, וקבלה פה אחד את הדו"ח המונח לפניכם. הדו"ח נשלח לראש הממשלה ובאשורו התחלנו בחודש ינואר באיסוף המחירים לפי המתכונת החדשה. יחד עם זאת אננ משיכים באסוף המחירים לפי המתכונת הקודמת על מנת להשוות שני המדדים.

על מטרותיו של מדד המחירים לצרכן, אינני חושב שאני צריך להרבות דברים בועדה זו. כל אחד יודע שמדד המחירים לצרכן הוא אחד המכשירים הסטטיסטיים המקובלים ברוב ארצות העולם, ומשתמשים בו הן למטרות מחקר - כגון, מעקב אחרי מללך המחירים לצרכן בהשוואה למחירים הסיטונאיים - והן בתור מודד ניכוי של מחירים כדי להגיע לערכים ריאליים של הצריכה. יש ארצות בהן יש למדד גם ויטרות מעשיות מסויימות, ומדינת ישראל היא אחת מהן. בארצות אלו משתמשים במדד למטרות כמו - הצמדת תוספת היוקר למהלך המחירים וניירות ערך. בארצנו יש למדד חשיבות רבה מאד; ובצבור יש רגישות גדולה למהלך המדד. זו היתה אחת הסיבות שהניעו אותנו זמן לא רב לאחר שהונהג המדד הקודם להציע מדד חדש. הצורך במדד חדש הורגש כבר ב-1955, לאחר שנתברר לנו שעל ידי השנויים הגדולים בהרכב האוכלוסיה הנובעים מהעלייה ההמונית, נשתנו במידה ניכרת מאד הרגלי הצריכה, וסל המזונות של המדד הקודם לא התאים להרגלי הצריכה הקיימים של האוכלוסיה.

הסיבה השניה להנהגת מדד חדש נעוצה בשנוי שחל במבנה הכלכלה בארצנו. המדד של 1950/51 הונהג בתקופת הצנע והקיצוב והוא הולם פיקוחים כלכליים. עם בטול משטר הצנע, חל שנוי יסודי במבנה המשק שהביאנו למסקנה שרצוי מדד חדש.

לאחר שהמשלה אישרה את הצורך במדד חדש, עברו מספר שנים בהן היינו עסוקים בעריכת סקר של המשפחות, ובשנתים האחרונות טיפלנו יחד עם הועדה הצבורית בהכנות המעשיות להכנת המדד החדש.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הכינה לועדה הצבורית תזכירים על האספקטים השונים של המדד החדש והצעות שהיו מבוססות על נהג בינלאומי ועל שיטות פחות או יותר מוסכמות גם בארצות אחרות. תזכירים אלה נדונו בועדה הצבורית ולאחר שאושרו על ידי הועדה הצבורית, רוכז כל החומר ששימש בסיס לבניית הדו"ח הדופי המונח לפניכם.

מדד מחירים לצרכן הוא כידוע ממוצע של מדדים של מחירי מצרכים ושינויים-שונים הנצרכים על ידי העובדים השכירים. הקושי ב הכנת מדד כזה נעוץ בעובדה שהמחיר של כל מצרך נע לחוד. אם מחירי כל המצרכים היו נעים בצורה מקבילה, היו הדברים הרבה יותר פשוטים. במצב זה אנו צריכים להגיע למודד כללי על יסוד מאות ואלפי מדדים. דבר זה מעורר בעיות רבות מאד. אציין את העיקריות שבהן:

(א) כיסוד לבניית המדד אנו צריכים לקבוע מה הם סוגי המצרכים והשירותים שברצוננו להכניס למדד; כלומר, בשלב ראשון צריך לקבוע מה אנו מתכוונים למדוד על ידי המדד.

(ב) לאחר שקבענו מה רוצים אנו למדוד על ידי המדד, אנו צריכים לקבוע כיצד אנו קובעים את של כל מצרך ושירות באופן נפרד. איננו יכולים לייחס אותה חשיבות למדד של מחירי הביסקוויט ולמדד של מחירי הלחם

(ג) עלינו לקבוע כיצד אוספים את המחירים שמשמשים יסוד לחישוב המדד;

(ד) עלינו לקבוע כיצד מגיעים למדד כולל על ידי צורה מסויימת של ממוצע;

(ה) עלינו לקבוע האם ישנם מצרכים ושירותים המחייבים טיפול מיוחד במדד.

אלה הם 5 האספקטים העיקריים הבאים לידי בטוי בדו"ח שלפניכם. אעמוד בקצרה על כל אחד מהם. מן המוסכמות בעולם שמדד מחירים לצרכן צריך למדוד שנויים במחירים של המצרים והשירותים הוצרכים על ידי אותו סוג של אוכלוסיה שאליו מכוון המדד. וכאן ברצוני להבהיר כמה נקודות כדי למנוע אי-הבנה. מדד מחירים לצרכן הוא - מדד מחירים. הוא אינו מתכוון למדוד שנויים ברמת החיים של הפועלים. הוא מתכוון למדוד רק אותן חלק של השנויים הנובע משנוי המחירים. מכאן הפיקציה של הסל הקבוע, אבל אין דרך אחרת אלא זו, כי המדד יוצא מתוך הנחה שרמת החיים היא קבועה והוא מודד רק את השנויים במחירים. זאת ראשית.

שנית, כיום מקובל שהמדד צריך לתת בטוי לשנוי מחירי המצרכים והשירותים הנצרכים על ידי האוכלוסיה. ולכן ברור שהמדד ברור על צריכה ואין להכניס למדד אלמנטים כמו חסכון או מסים ישירים. לכן לא הכנסנו למדד כמה מצרכים או שירותים שבאופן תיאורטי נכללים בהגדרה "צריכה", אבל מטעמים טכניים אינם נתנים למדידה ישירה וברורה של מחיריהם. לדוגמה - דמי חברות באגודות מסוימות, תרומות ומס אחד של ההסתדרות. כתוצאה מכך, בעוד שמטרה הוציאה לפי הסקר שערכנו 335 לירות, בסל של המדד הכנסנו שירותים ומצרכים בסך של 281 לירות.

אנו קובעים את סל המצרכים והשירותים הנכללים במדד בצורה אובייקטיבית. כלומר, על יסוד מחקר. לא לקחנו על עצמו את התפקיד לקבוע אם טוב או רע הוא שמשפחות הפעולים צורכות מצריך זה או אחר.

המדד מתבסס על סקר של 7000 משפחות פועלים שחקרנו במשך שנה שלמה. אצל כל משפחה רשמנו מה היחה הצריכה באופן ממש, ועל יסוד רישום זה קבלנו מליון סעיפים אינדבידואליים של הוצאה. סיכמנו כל הסעיפים ב-850 קבוצות; ועל יסוד זה הגענו למסקנות אובייקטיביות של ההוצאה הממשית של משפחת פועלים. לא נכנסנו לבירור השאלה אם טוב או רע שמוצאים כספים על מצרך חיוני או מצרך מותרות.

מבחינת מבנה המדד יש הבדל עצום בין מבנה המדד החדש ובין מבנה המדד הקודם. המדד האחרון היה מבוסס על 1000 משפחות ומחקר של חדשים. ואילו המדד החדש מבוסס על מעקב אחרי 7000 משפחות במשך שנה וחצי. על ידי כך יכולנו להתגבר על בעיות העונתיות. המדד הקודם היה מבוסס על 8 מקומות ואילו המדד החדש מבוסס על 20 מקומות ישוב. מחקר המשפחות נעשה על פי מדגם מסויים ולכן אנו בטוחים ש-7000 המשפחות מייצגות את שכבת העובדים השכירים העירוניים שאליה מכוון המדד.

אם יש ענין להשוות את הרכב הסל באינדקס החדש לזה של הקודם, תסתכלו בעמ' 11 של הדו"ח ושם תמצאו השוואה זו בין הרכב של שני המדדים, כאשר אנו מביאים אותם למכנה משותף של 1000 נקודות.

ברור שאין באפשרותנו להכניס למדד את עשרות אלפי המצרכים והשירותים שהוצאותיהם נרשמו במחקר שנערך. לכן צריכים היינו לבחור את המצרכים והשירותים שיש להכניסם למדד. והבחירה נעשתה לפי העקרונות הבאים:

ראשית - בחרנו אותם מצרכים ושירותים החשובים מנקודת השקפה כספית. אלה התופסים חלק אלפי של תקציב המשפחה, נכנסו כולם למדד. כך הכנסנו מצרכים ושירותים שיש להם מהלך מיוחד של המחיר, ואיננו חושבים שישנשם מצריכים ושירותים אחרים היכולים לייצג אותם. כל אותם מצרכים ושירותים שלא נכנסו למדד, חשיבותם מורגשת בסל המדד על ידי כך שעשינו את הפעולה הזדועה בשם "זקיפה". אם משפחה מוציאה על קבוצה של מצרכים 5 אחוז מהוצאותיה, אנו מכניסים לסל 5 אחוז ואותם מחלקים לפי אותם מצרכים ושירותים השייכים לקבוצה הנדונה.

הפעם לא הסתפקנו ברשימה כללית וסתמית של מצרכים ושירותים, אלא נסינו לתת הגדרה מפורטת של כל מצרך ושירות. הכינונו ספר הגדרות מפורטות ביותר, בו מצויות למעלה מ-1000 הגדרות שנקבעו על יסוד מחקר מפורט שנערך בבתי חרושת וחנויות. כך שמבחינה זו יש להניח שהמדד הוא מדויק.

להלכה, אילו רצינו לאסוף כל המחירים של כל המצרכים הנכללים במדד, היינו צריכים להכנס לכל חנות ושוק. דבר זה הוא כמובן בלתי אפשרי. אבל בניגוד למדד הקודם, הפעם סדרנו תכנית לאסוף המחירים, נעשה על פי מדגם של חנויות ושוקים בשעות שונות של היום ובזמנים שונים של השבוע, לפי רוטציה מסוימת המבטיחה ייצוג מלא של הקניות.

כיצד אנו מסכמים את המדדים השונים במדד כולל? -
נאופן עקרוני המדד הכולל מחושב לפי נוסחה פשוטה: מסכמים את ההוצאות לקנייה של המצרכים והשירותים של המדד לפי מחירי החודש השוטף ומשווים אותם לפי המחירים של חודש הבסיס. לכאורה הפרינציפ הוא פשוט. אבל בחישוב מסתבכים הדברים.

אשר לקביעת הבסיס, בכל ספר לימוד של סטטיסטיקה נאמר שהבסיס צריך להיות עד כמה שאפשר רחב יותר ולפחות של שנה אחת. אבל מסיבות מעשיות אנו צריכים לתת תקופת מעבר מהמצד הקודם למדד החדש של לפחות חודש אחד, כדי שאותה נקודה אליה הגיעו במדד הקודם חשמש קודם קפיצה למדד החדש. המדד החדש מבוני על חודש ינואר כבסיס. כאשר נסיים שנה שלמה נוכל להגיע למדד שבסופו יהיה מבוסס על שנה שלמה.

השאלה האחרונה היא - האם יש לתת אותו טיפול לכל המצרכים במדד? החשובה היא שלילית. באופן תיאורטי מבוסס המדד על סל קבוע של מצרכים ושירותים. אבל כל אחד יודע כי בזמן שמצרכים מסויימים נעלמים מן השוק, משתנה איכותם של מצרכים אחרים המופיעים בשוק. על שנויים אלה ושנויים אחרים הנובעים מאופנה נתנו דעתנו בעמ' 15 של החוברת, בו מופיעה רשימה ארוכה של כללים שכוחם יפה לגבי כל הבעיות הללו.

בהזדמנות זו ברצוני להדגיש, כי בניגוד למדד הקודם שכלליו שקבעו על ידי הועדה הצבורית, לא היו מספיקים, נסינו הפעם לקבוע רשימה ארוכה של כללים וחוקים, כדי שבכל מקרה שעלול לקרות נדע בו'יוק כיצד לנהוג.

הקדשנו חשומת לב רבה לבעיית המצרכים בקיצוב. במציאות שלנו ישנם מצרכים הנמכרים בעתובעונה אחת בקיצוב ובשוק החפשי. דבר זה יוצר בעיות ביחס למדידת המחירים.

קריגמן: בינתיים בוטל הקיצוב.

פרופ' בקי: איננו מצטערים על כך. אך ברגע שדנו במדד לא ידענו על ביטול הקיצוב.

בעיה מיוחדת מהווים המצרכים העונתיים: הפירות והירקות. לבעיה זו שני אספקטים: א) האם יש לתת בסל המדד אותם פירות וירקות בכל חודש וחודש, או יש לשנות את המצרכים בהתאם לעונות? ב) בעיית מדידת המחירים של המצרכים העונתיים. לגבי הבעיה הראשונה הגענו למסקנה, שיש להשתמש בהנחה שההוצאה הכוללת לפירות וירקות היא פחות או יותר קבועה. אבל ההרכב הפנימי משתנה בהתאם לעונות. במדד הקודם לא היה בסיס עובדתי אחר לקבוע את השנויים של העונתיות אלא הנתונים על השיווק. והיינו קובעים את הנקודות שיש לתת בכל חודש לכל ירק ופרי בהתאם לחשיבותו לפי הסטטיסטיקה של השיווק ב-3 השבועות האחרונים. נגד שיטה זו היתה בקורת חמורה, והטענה היתה שהשיווק נותן בסווי לשיווק הכללי ולא רק לקניות של העובדים השכירים העירוניים. הפעם היה לנו בסיס יותר טוב, כי ערכנו סקר של 7000 משפחות של עובדים שכירים עירוניים ועל יסוד סקר זה יכולנו לקבוע את ההוצאה הממשית בכל חודש וחודש לכל פרי וירק.

יש לציין כי בארצנו העונתיות אינה מדויקת ביותר. יש שנויים ושיבושים במהלך העונות. לכן קבענו שכל פרי וירק שלא נמצא במכירה ב-50 אחוז של החנויות והשווקים, במשך החודש שאנו חוקרים, לא נכלל במדד. ואנו מניחים שהשנוי במחירו מקביל לשנוי הכולל במחירים של הירקות והפירות.

אשר למחירים, בסטטיסטיקה קיימת אפשרות להגיע למודד סדיר של אינדקס העונתיות של מצרכים מסויימים. אם אנו מוצאים שמצרך מסויימים מחירו ירד ב-10 אחוז כתוצאה מהעונתיות, היינו יכולים בקלות לחלק את המחיר באותו חודש במודד זה ולקבל מחיר מנופה מהשפעת העונתיות. אבל הגענו למסקנה שבתנאים הקיימים בארצנו, הדבר אינו ניתן, כי אין לנו חמר סטטיסטי מספיק על התקופה הנורמלית שבה המחירים לא יהיו תחת השפעה של כל מיני גורמים, הן אלה התלויים בהתפתחות החקלאות, והן אלה התלויים בהתערבות הממשלה בקביעת המחירים. לכן הדגשנו בדו"ח שלנו, שהמדד שלנו מתיחס למחירים של ירות ופירות מושפע על ידי העונתיות.

סעיף מיוחד בו קויים דיון ממושך הוא סעיף - שכר הדירה. בניגוד למדד הקודם הגענו הפעם למסקנה, שאין באפשרותנו לבסס את המדד אך ורק על דירות שכורות. במדד הקודם לא לקחנו בחשבון את שנויי המחירים בדירות בבעלות ובדירות שכורות בדמי מפתח. הפעם לא יכולנו לעשות זאת, כי מצאנו ש-43 אחוז ממשפחות השכירים גרות בדירות בבעלות. בקשר לכך עיבדנו טכניקה מסובכת למדי, כדי להכניס אומדן של ההוצאה החדשית לדירות בבעלות וזמי מפתח. והמעוניין יכול למצוא פרטים אלה בדו"ח.

ולבסוף - גם המדד החדש אינו מתיימר להיות מכשיר מדוייק במאה אחוז. דבר כזה אינו קיים בעולם. בדו"ח מסרנו הסבר מלא על המגבלות הכרוכות בכך. אבל במסגרת המגבלות הקיימות ובטכניקה הקיימת, אני חושב שהגענו למדד העומד על הגובה, ולפי עניות דעתנו אינו נופל מהמדדים המקובלים בארצות מפותחות ביותר בשטח הסטטיסטי. המדד החדש כולל פי 3-4 פריטים מאשר המדד הקודם.

י. קרגמן: עברתי על הדו"ח בקריאה ראשונה בלבד, ובכל זאת נוכחתי לדעת, שהעבודה שהושקעה בהכנת הדו"ח ראוייה לציון מיוחד. ועל כך יש לברך את פרופ' בקי ועוזריו.

אני חושב שהמדד החדש מבטא במידה ניכרת את השנויים שחלו ברמת החיים שלנו. מקריאת הדו"ח מתבהר שבהכנת המדד הושקעו יושר אינטלקטואלי ומידה רבה של אובייקטיביות. ויש לברך על ההתקדמות הרבה שחלה בשטח מדעי זה.

ועתה ברצוני לשאול מספר שאלות להבהרה. בעמ' 9 של החוברת מדובר על הבטוח הלאומי הנחשב כמס יסיר, ולכן הוצא מחישובי המדד. לעומת זאת בסיפא של אותה פסקה נאמר: "תשלום - יש לראות כחלק בלתי נפרד מההוצאה, ולכן הוא הוכלל במסגרת המדד". פירוש הדבר שקניית שירותים נכללת במדד, ובמידה שמחיר השירותים משתנים, בא הדבר לידי בטוי במדד.

לכן אני חושב שאי אפשר להוציא מהמדד את המס האחיד, כי בחלקו הגדול הוא מורכב מקניית שירותים: שירותי רפואי, "דור לדור", "מציב" וכו'. תמורת המס האחיד שמשלם החבר הוא זכאי להשתמש בשירות הבריאות. וברור שבמידה ומתייקר שירות הבריאות - ומתייקרות הרפואות - גדל התשלום בעד השירות. מדוע אפוא לא נמדוד אותו במדד? הרי מס זה מהווה חלק נכבד ממשכורתו של העובד?

י. ספיר: אם כי עברתי על החוברת ברפרוף בלבד, ברצוני להצטרף לדברי הערכה על העבודה שהושקעה בהכנתה.

ועתה, ברצוני לשאול:

(א) האם יהיה זה נכון לחשוב שהמדד החדש ישפיע בצורה דרסטית יותר על התנודות במחירים מאשר המדד הקודם?

(ב) האם נכון הוא שמבנה זה של האינדקס הוא קבוע ואינו ניתן לשנויים עד שיחליטו לשנותו מיסודו?

(ג) המדד מבוסס על מחקר שנעשה במסגרת של 7000 משפחות, ועל פי שיטה מסויימת של שאלות ותשובות. אני מבין שהשאלות מבוססות על יסוד מדעי. מה הבטחון שהתשובות שנתנו הן התשובות הנכונות? אני יכול לצאת מהנחה, שלא תמיד יש עניין לנחקרים לתת תשובות נכונות ומפורטות, משום שחלק אינו מדייק בעצמו ואולי משום שיש לו עניין שלא לדייק. אם ההוצאה הממוצעת של משפחה היא 335 לירות, יש לי הרושם שסכום זה עולה על ההכנסה הממוצעת של כל הנשאלים. כיצד מתישבת סתירה זו?

(ד) האם אפשר לקבל הסבר באיזו מידה מתבטאת העליה ברמת החיים על יסוד מחקר זה בהשוואה למחקר הקודם?

(ה) האם סעיף הדיור, לאור השנוי שחל בו, השפעתו על האינדקס תהיה פחותה מזו שהיתה באינדקס הקודם?

מ. אולמרט: מדד המחירים לצרכן בא לידי בטוי בחוספת היוקר. ולכן גדולה השפעתו על כל מבנה המשק. אני מביין שה חקר נעשה על יסוד שאלונים. אבל בשכבות מסויימות הצריכה עולה על הממוצע הרצוי, ובעיקר צריכת מצרכים בלתי חיוניים. ברור אפוא שהדבר השפיע על קביעת המדד. אני רואה שבמשקל הפירות והירקות חלה ירידה לעומת האינדקס הקודם. דבר זה בא ללמדנו שהצרכן צורך פחות פירות וירקות.

פרופ' בקי: לא. ההוצאה על פירות וירקות גדלה יותר מאשר המחירים. אחוז הפירות והירקות במדד ירד, אבל צריכת הפירות והירקות באופן אבסולוטי לא ירדה.

מ. אולמרט: אבל משקלם באינדקס ירד. זה מוכיח שכלל שרמת החיים עולה, משקל צריכת הפירות והירקות יורד. ברצוני לשאול אפוא: האם אי אפשר לבנות את המדד על בסיס שבו לא יכללו מצרכי מותרות, כי אז משקל הפירות והירקות יהיה גדול יותר?

האם בהגדרה "מצרך שאזל" אתם מתכוונים למצרך עונתי שנעדר מן השוק? אני חשבתי שיבוא תיקון שיוציא את הפירות והירקות הבכירים והאפיליים מן האינדקס, אולם הדבר לא נעשה. התיקון שהוכנס על ידי ההגדרה "מצרך שאזל" אינו מספיק.

אשר לסעיף הדיור, האם אתם מחלקים דמי המפתח והמשכנתא לעשרות שנים? יש להביא בחשבון שהאזרח מוציא על רכישת דירה יותר מאשר היה מוציא על שכירת דירה.

י. בדר: אני מצטער לומר, שלא הספקתי לקרוא את הדו"ח. אולם אני מביין שהאינדקס החדש שונה במהותו מהאינדקס הקודם. אני למדתי שהרכב האינדקס אינן לו השפעה גדולה על תנודות המחירים. פרופ' בקי אמר באצמו שאילו הפירות והירקות לא היו נכללים באינדקס הקודם, הוא היה עולה רק בנקודה אחת.

אולם במדינתנו יש למדד ערך שימושי ולא רק ערך מדעי, וזאת בגלל צמידותו לחוספת היוקר. האם אינכם רואים סכנה גדולה בעובדה, שמוציאים מהמדד פרטים מסויימים הנתנים לשנויי על ידי החלטה מינהלית? במלים אחרות: האם אינן סכנה, שאם יוציאו מהאינדקס דמי נסיעה, מיד תבטל הממשלה את הסובסידיות לחברות התחבורה ודמי הנסיעה יעלו?

שנית, האם היתה זו טרחה גדולה מדי להמשיך עוד שנתיים-שלוש באינדקס הקודם? אני חושב שגם מבחינתכם אתם וגם ממחינת הצבור, היה זה הרבה יותר טוב.

שלישית, ביחס למחירים עונתיים, לטווח ארוך אין הבדל אם תפרסמו את תנודות העונתיות לפי ממוצע מצטבר או ממוצע בדיעבד, או תפרסמו אותם מדי חודש בחודש. אבל ברצוני שחצינו בפרסומים שלכם לא רק את התוצאה אלא גם את הנחונים.

רביעית, אינני מביין את השנוי שחל בסעיף הדיור. אם אתם כוללים במדד החדש גם דירות בבעלות, יש הבדל בין המחיר שאני שילמתי בעבור דירתי לפני 4-5 שנים ובין מחיר ששילם פלוני שקנה אותה דירה לפני 2-3 שנים ובין מחיר שישלם אלמוני שיקנה אותה דירה בעוד שנה. האם החישוב שלכם יהיה במבוסס לפי החודש הבסיסי - ינואר 1959, או ישחנה מדי פעם לפי המצב בשוק הדירות? עד עכשו היה החישוב נוח מאד כי הוא נעשה לגבי דירות שכורות בלבד, ואלו היו נחונות בהקפאה או בהגבלה.

חמשיית - ככל שמספר הפריטים במדד גדול יותר, כך קשה יותר להשפיע עליו. האם דבר זה לא יגרום להכנסת תיקונים בסל הצריכה?

ש. דיין:

הואיל ולא קראתי את הדו"ח, ברצוני לשאול
מספר שאלות להבהרה:

(א) כמה נפשות ובאיזה גילים כוללת המשפחה
שעליה מבוסס האינדקס?

(ב) אני מבין שמחקר המשפחה לא נערך בעיירות
פיתוח, ואני חושב שזהו משגה, כי בעיירות הפיתוח רמת החיים
נמוכה יותר מאשר בערים. אם איננו כוללים את רמת החיים של
עיירות הפיתוח, אנו מעלים את הממוצע של רמת החיים.

(ג) האם המחקר נערך גם בשכונת התקווה ושכונות
אחרות? האם נחקרו העולים החדשים שיש להם הרגלי תזונה שונים, ובגלל
חוסר יכולת הם מסתפקים במועט?

(ד) האם בקביעת המדד לקחתם בחשבון מזון מתוצרת
חוץ? העשירים שבתוכנו מעדיפים מזון מתוצרת חוץ. האם הדבר נלקח
בחשבון?

(ה) האם יודעים אתם מה ההפרש בהוצאות בין
אלה הקונים בחנויות פרטיות ובין הקונים בצרכניות? בין עקרות
בית הקונות את המצרכים בעצמן, ובין עקדות הבית המזמינות את
המצרכים לביתם, דרו שמייקר את מחירי המצרכים?

(ו) האם נערך מחקר מיוחד בסקטור הערבי?

(ז) האם הרפוי על ידי קופת חולים הוא זול
יותר מאשר הרפוי באופן פרטי?

(ח) האם נלקחו בחשבון השירותים הביתיים?

(ט) החקלאים רואים עצמם קרוב לעניין האינדקס
כי הממשלה מתערבת ואינה מתירה להם להעלות את מחירי תוצרתם,
בהתאם להיצע והביקוש בשוק. האם אי אפשר לקבוע ממוצע מקובל
של מחירים לפירות וירקות, וכל מה שיקרה לאחר מכן יהיה על חשבון
או לזכות החקלאים?

מ. קלמר:
אם כי לא קראתי את הדו"ח, אני מצטרף לדברי
הערכה על העבודה הרבה שהושקעה בהכנתו.
ועתה ברצוני לשאול:

האם אין לקבוע זמן מוגבל לקיומו של האינדקס?
אם פרופ' בקי יודע שתוספת היוקר מבוססת על המדד, והמדד אינו
נכון, האם אינו חייב להחקומוס נגד זה? זאת ראשית.

שנית, מאימתי חדל האינדקס הקודם לשקף את
המציאות בצורה נכונה ואמיתית?

שלישית, הבטוח הלאומי נכלל באינדקס והמס
האחיד אינו נכלל בו. במה שונה המס האחיד מהבטוח הלאומי? כמעט
100 אחוז של העובדים השכירים בארץ משלמים מס אחיד. זוהי הוצאה
קבועה אצל רוב העובדים השכירים ולכן לא יתכן שהיא לא תכלול באינדקס.

ז. סוזאייב:
אני מבין שהמלאכה הגדולה והחשובה שנעשתה בהכנת
המדד החדש, אי אפשר לעשותה מדי שנה בשנה.

הכנת המדד החדש נמשכה למעלה מ-5 שנים. השאלה היא, האם המדד החדש
בנוי בצורה כזאת שלא יהיה צורך להכניס מדד חדש בעוד 2-3 שנים,
אלא אפשר יהיה להסתפק בהכנסת תיקונים כדי להתאימו לשנויים שיחולו.
והשנויים יכולים לחול בשטחים שונים. הרגלי התזונה משתנים בקצב
די מהיר. עכשו צרכים יותר בשר עוף, ומשום כך באה לידי בטוי
באינדקס הצריכה המוגברת של בשר העוף. אבל אינני יודע מהעלול
לקרות כעבור שנתיים-שלוש. הפעם תופס הלחם משקל ניכר באינדקס, כי
צריכת הלחם גדולה. אבל יכול להיות שבעוד שנתיים-שלוש ירד משקל
הלחם באינדקס. האם עקרונות המדד החדש בנויים בצורה גמישה שתאפשר
התאמתו להרגלי הצריכה המשתנים?

אחת התקלות הקשות במדד הקודם הייתה נעוצה
בעובדה שידעו בדיוק מה הם הפריטים הנכללים באינדקס ומה הם
הפרטיים שאינם נכללים בו, ובהתאם לכך לכוון העלאת המחירים. לדוגמה:
עתוני הנקר היו כלולים באינדקס ולכן לא עלו מחיריהם אך לעומת
זאת עלו מחירי עתוני הערב שלא היו כלולים באינדקס. האם גם
במדד החדש נכללו הפריטים בצורה כזאת שתאפשר העלאת המחירים?

האם אפשר לקבל רשימת המצרכים לפי המחירים כיום והשפעת השנויים בהם על האינדקס? במדד הקודם היתה רשימה כזאת, והיא נתנה לנו מושג כיצד עלול להשפיע השנוי במחירים על המדד.

ק. כהנא: שמו החדש של המדד - מדד המחירים לצרכן - אינו משקף תכנון, כי הוא מתבסס על חקירה אצל השכירים בלבד. באופן כזה זהו מדד לתוספת יוקר ולא ליוקר המחיה, וגם לגבי תוספת היוקר הוא מצומצם לשכירים בלבד.

האם לקחתם בחשבון בטול הקיצוב?

פרופ' בקי: כן.

ק. כהנא: בטול הקיצוב עלול להשפיע על חלק אחד של האוכלוסיה יותר מאשר על חלק אחר. כוונתי היא לאותו חלק שנוזן על המנות הקצובות. לגבי אלה יביא בטול הקיצוב להגדלת ההוצאות בעקבות ייקור מצרכי המזון שעד עתה היו בקיצוב. המדד ירשום הוצאות מוגדלות אלו רק בחלק קטן, כי לגבי חלק גדול של האוכלוסיה לא גרמה התיקרות זו להגדלה ההוצאות.

פרופ' בקי: שאלה זו אינה נוגעת למדד.

ק. כהנא: אני שואל: האם הנחה זו היא נכונה?

א. כהן: האם אין מקום בעולם שבו מסי העקיפין אינה נכללים באינדקס?

פרופ' בקי: אין.

א. כהן: אני שואל אפוא: האם לא תתכן הפרדה בין המחיר הממשי של המצרך, ובין המסים המוטלים על המצרך על ידי הממשלה לשם מטרה מסויימת ונכללים במחירו?

האם יש בארץ מדד לנכסי השקעה וניירות ערך? אני חושב שלמטרה זו יש צורך באינדקס שונה מאינדקס יוקר החיים. כאשר אדם משקיע 1000 לירות בנייר ערך צמוד, הוא מקווה לקבל את הערך האמתי לא לפי עליית מחירי העגבניות, אלא לפי עליית מחירי הבתים, הציוד וכו'.

היו"ר י. גורי: פרופ' בקי ישיב על שאלות חברי הועדה בישיבה הבאה.

במליאת הכנסת

היות ומחר נפתח/הויכוח הכללי על התקציב לשנת 1959/60, והיום אנו מביאים את התקציב הנוסף לשנת 1958/59, הוסכם שגם המסחייגים וגם המשיב יחסכו בזמן ככל האפשר. לדיון בתקציב הנוסף הוקצבו 3/4 שעות. אין זאת אומרת שאנו חייבים למצות את כל הזמן. מזכיר הועדה הגיע לעמק השווה עם נציגי הסיעות על חלוקת הזמן. בהתאם לכך יעמדו לרשות יושב ראש הועדה 25 דקות, מחציתן לפתיחה ומחציתן לחשובה. אני מקווה שאוכל לחסוך גם מ-25 הדקות. שיעת חירות תקבל 26 דקות, סיעת הציונים הכלליים - 23 דקות, המפלגה הדתית-לאומית - 20 דקות, מק"י 11 דקות.

ישיבה זו נעולה.